

Tóth Pál Péter

AZ EURÓPAI MENEKÜLTVÁLSÁG

Annak érdekében, hogy a migrációval, vagy annak egyik megnyilvánulási formájával, a kikényszerített migrációval s az ahhoz szorosan kötődő menekültüggyel kapcsolatos álláspontom meghatározottságát egyértelművé tegyem, a következők figyelembevételét tartom szükségesnek:

1. A vándorlást mint spontán és természetes folyamatot az ember létével, mindennapi tevékenységével együtt járó, attól el nem választható megnyilvánulásnak tartom, amely

2. (a vándorlás) egy nép létrejöttében, fennmaradásában, társadalmi-gazdasági, politikai és demográfiai folyamatainak kiteljesedésében – különböző intenzitással, formákban és módokon – meghatározó szerepet játszik.

3. A fentiekkel összefüggésben nem hagyható figyelmen kívül, hogy a spontán vándorlási folyamatok és a kikényszerített migrációs mozgások csak szimptomái, sajátos, jellegzetes megnyilvánulási formái, következményei azoknak a mélyebben fekvő múltbeli s egyben jelen idejű történelmi, vallási, gazdasági, politikai, kulturális okoknak s azok következményeinek, amelyek egy adott ország vagy egy nagyobb térség lakosságát vándorlásra készítik, kényszerítik.

4. A Kárpát-medencébe való érkezéséig a magyar nép is jellegzetesen vándorló volt. Menekültként érkezett. A vándorlással, a meneküléssel, valamint az idegenek (nem magyar népek) befogadásával kapcsolatos tapasztalatai a honfoglalást, az államalapítást követő évezredben nemcsak nem szakadtak meg, hanem (napjainkat is beleértve) tovább gyarapodtak.

5. A fentiekkel összefüggésben, de azoktól függetlenül is mindazoknak, akik valamilyen ok következtében menekülni kényszerülnek, emberi jogaik tiszteletét, védelmét, segítését, oltalmazását, befogadását – nemtől, vallástól, bőrszíntől függetlenül – elemi emberi (humanitárius) kötelességnek tartom.

6. A jelenlegi menekültválsággal kapcsolatban – a szolidaritás mellett – nem lehet megfeledkeznünk a szubszidiaritás európai hagyományáról sem, mely szerint „minden társadalmi tevékenység lényegénél és benne rejlő erejénél fogva segíteni – szubszidiálni – köteles a társadalmi egész egyes részeit, ellenben soha nem szabad bomlasztani vagy bekebelezni azokat”. A fentiek következtében a szubszidiaritás egyértelművé kell, hogy tegye: a felsőbb szintek beavatkozásának minimumra korlátozása és a szükséges segítség megadása mellett a problémákat lehetőleg azok keletkezési helyen kell megoldani.¹

¹ L. XI. Pius pápa Quadragesimo anno (1931) kezdetű enciklikáját. Forrás: <http://tarsadalomformalas.kife.hu/xi-pius-papa-quadragesimo-anno/>

A migrációs folyamatokkal kapcsolatos álláspontom értelmezéséhez szükségesnek ítélt alap-összefüggések megfogalmazásakor a 3. pontban arra hívtam fel a figyelmet, hogy a vándorlási folyamatok mind a kibocsátó, mind a befogadó közeg szempontjából – az egyén motivációitól is bizonyos mértékben megszabva, melyek társadalmi meghatározottságát szintén nem lehet vitatni – csak megnyilvánulási formái azoknak a múltbeli, illetve jelen idejű történelmi, vallási, gazdasági, politikai, kulturális okoknak, amelyek az egyének kisebb-nagyobb csoportjait útra kényszerítették. Ezeknek az okoknak részletes bemutatását az európai térséget érintő jelenlegi migrációs folyamatokkal kapcsolatban a tanulmány adta keretek nem teszik lehetővé. A félreértés elkerülése érdekében azonban szükségesnek tartom, hogy ennek a sokrétű és bonyolult összefüggésnek egy elemét megemlítssem, nevezetesen azt a máig feszültségekkel terhes, kaotikus állapotot, amit az egykori gyarmattartók önös érdekeiknek alárendelve a maguk után hagyott új országok kialakításával vagy amit a nagyhatalmak az afganisztáni, pakisztáni, iraki, szíriai, nyugat-ázsiai, afrikai stb. újabb és újabb beavatkozásokkal a XX. század végén s azt követően a XXI. század első másfél évtizedében már eddig is létrehoztak.

Egy nép létrejöttében, fennmaradásában, demográfiai stb. folyamatainak kiteljesedésében a vándorlás meghatározó szerepet játszik. E folyamat kezdete a többiekől elkülönült saját etnikai tudattal rendelkező csoport kialakulásához köthető, és azóta is tart. Miközben a vándorlást kiváltó okok, a motiváló tényezők természete alapvetően nem változott, aközben az évszázadok során a mozgásban résztvevők célja, száma, megnyilvánulási formája, iránya és módja időről időre, esetenként addig nem látott módon, mértékben módosult.

Európa nyugati felén a vándorlással kapcsolatos korábbi ismeretek, kérdésfeltevések, magyarázóelvek a XIX. század negyvenes éveiben már nem feleltek meg azoknak a folyamatoknak a leírására, amiket addig a legtermészetesebb formában elfogadtak és érvényesnek tekintettek. Ez volt az az időszak, mikor a korábbi migrációs mozgást addig nem ismert jelenség váltotta fel. Ettől az időtől számítjuk a jobb élet reményében útnak induló tömegek vándorlásának kezdetét. Az ekkor bekövetkezett változásokat (miközben a kényszervándorlást, a menekülést kiváltó okok sem szűntek meg) alapvetően az önkéntesség, a tömegesség és a gazdasági motiváltság határozta meg. Ezek a folyamatok, igaz, közel negyvenéves késéssel, Európa keleti felére is kiterjedtek. Annak felismerése, hogy a nemzetközi migráció területén új folyamatok váltak meghatározókká, hogy a migrációs folyamatokban paradigmaváltás következett be, Ravenstein érdeme.² Ezeknek a nagy tömegeket „megmozgató” változásoknak a hátterében is a társadalmi-gazdasági folyamatokban bekövetkezett változások álltak, amelyek közül a népesség lélekszámának gyors növekedését, valamint a modernizáció hatására a termelés és a munkamegosztás új rend-

² Ernest George Ravenstein (1834–1913): *The Use of Migration as an Explanatory Concept in Archaeology*.

jének általánossá válását kell mindenekelőtt kiemelni.³ A XIX. században kibontakozott vándormozgalom közös jellemzője (az önkéntesség, a tömegesség és a gazdasági motivált-ság mellett), hogy irányát tekintve a migránsok Európába keletről érkeznek, az Európából történő elvándorlás és a keletről érkezettek egy részének továbbvándorlása pedig a tenge-rentútra, mindenekelőtt az észak-amerikai kontinensre irányult.

Megítélésem szerint az európai kontinensen a XIX. század harmincas-negyvenes éve-itől napjainkig olyan volumenű migrációs mozgásra, mint amilyen 2014 közepétől a sze-münk előtt zajlik – a két világháború okozta milliók menekülése, hontalanná válása kivé-telével – nem volt még példa. Az ideérkezőkről szerzett felületes benyomás is egyértelművé tehetné mindenki számára, hogy amit lát, az gyökeresen eltér az eddig ta-pasztaltaktól, az 1956-os nagymértékű kirajzástól, meneküléstől, illetve a rendszervál-toztatásig lefojtott, majd azt követően a magunk által is megtapasztalt olyan migrációs mozgásoktól, mint amilyen például a Romániából érkezetteknek, a hazájukba visszatérni nem akaró keletnémet állampolgároknak, vagy az 1990-es évek első felének délszláv polgárháborús menekültjeinek mozgásai voltak. A média, ha nem a jelenlegi, mindent „elsöprő” módon és formában, de akkor is hírt adott, bemutatta az ide menekülőket, hal-lottunk, olvastunk a zöldhatáron át érkezett ezrekről, a fogadtatásukról.⁴ Ennek ellenére senki számára nem lehet kétséges, hogy a jelenlegi migrációs folyamatok jelentős mérték-ben eltérnek és az eddig „megszokottól”. Némi túlzással ugyanis azt mondhatjuk, hogy az egykor történtek és a jelenlegi folyamatok között a menekülés tényén túl több a különbség, mint az azonosság. A kettő közötti azonosságot „csak” abban tudom felfedezni, hogy mindazok döntő többsége, akik akkor is és most is határainkon megjelentek, *lakóhelyüket a terror és/vagy a harci cselekmények miatt elhagyni kényszerült emberek* voltak.

Senki számára sem lehet kérdéses, hogy például a délszláv háború elől menekülőek célját, összetételét, történelmi, kulturális hagyományait, valamint a már útnak indultak s a még várakozók létszámát nehezen lehetne összehasonlítani a 2014 közepétől tapasztaltakkal. A látottak (2015 augusztus közepétől szeptember második feléig szinte mindennap a Nyugati, majd a Keleti pályaudvarnál a migránsok között voltam, illetve a televízió közve-títéseit is figyeltem) hatására kérdésként merül fel bennem, hogy Ravenstein elmélete s az arra alapozott modern kori migrációs elméletek alkalmasak-e még a jelenlegi folyama-tok értelmezésére. Mi okozhatta bennem azt az érzést, hogy a 2014 közepétől kibontako-

³ Természetesen a korábbi, menekülést kiváltó vallási, politikai okok következtében útnak indulók „tábora” is megmaradt, számuk azonban messze elmaradt az új típusú migrációban részt vevő tömegek létszámától.

⁴ 1991-ben a volt Jugoszlávia területéről 48 485 menekült érkezett az országba, 1991 és 1994 között pedig összesen 70 485-en menekültek Magyarországra. Antall József miniszterelnök 1991 augusztusában Mohá-cson mondott beszédében kijelentette, hogy Magyarország humanitárius megfontolások alapján befogad-ja a menekülőket, akik így ideiglenes védelem alatt álló személyként – „menedékesként” – a menekülteket megillető jogokhoz és ellátáshoz jutottak.

zó Európát érintő vándorlási folyamatok csak alap-meghatározottságukban azonosak a korábbiakkal? Megválaszolásra váró kérdés tehát, hogy azok a migrációs mozgások, amelyek 2014 közepétől elérték Európát, és azt követően még intenzívebbé váltak, leírhatók-e még az eddig használt terminus technikusokkal, vagy pedig a migrációs mozgásoknak egy korábban ismeretlen, új megnyilvánulási formájával állunk szemben.

A kérdésre adandó válasz során, az okokat keresve – miközben igyekszem függetleníteni magamat attól a döntően belpolitikai célokat szolgáló, szofisztikált, félrevezető, mindenkit meggyőzni akaró hír-, kommentár- és plakátdömpingtől, amely 2015 áprilisában a bevándorlással kapcsolatos ún. nemzeti konzultációval kezdődött, s melynek következményeivel azóta is folyamatosan szembesülhetünk – mindenekelőtt azt kell megfogalmaznom (s ezt utólag már egyszerűnek tűnik megállapítani), hogy a térségünket korábban nem jellemző, nem érintő migrációs mozgások kezdete nem 2014-hez, hanem az 1990-es évekhez, az első öbölháborúhoz, illetve ezzel összefüggésben az Irak ellen indított háborúhoz s annak következményeire köthető. A térségben kialakult konfliktussorozat hátterében azonban az a megoldatlan probléma áll, amely a brit gyarmatbirodalom felszámolásával kezdődött. A britek által önkényesen megrajzolt országhatárt ugyanis Irak nem fogadta el, és Kuvait önállóságát sosem ismerte el, területét saját ország részének tekintette. Az 1990-es évek elején kirobbant harci cselekményeket is alapvetően ez határozta meg, bár a felszínen okként az jelent meg, hogy az olajvezetékeket Kuvait törvényellenesen vezeti át Irak területén. A harcok megindulása után Irak néhány hónappal később megszállta Kuvaitot, és felszámolta az ország önállóságát. Ezt az ENSZ (és az országok egy része) nem ismerte el, s az elfoglalt területekről az irakiak azonnali kivonulását követelte. Miután Irak ezt elutasította az ENSZ Kuvait felszabadítása érdekében – amerikai vezetéssel (24 ország részvételével) – koalíciót szervezett. A harci műveletek 1991 januárjában kezdődtek, és tizenegy hónappal később Kuvait visszanyerte függetlenségét. Az ország felszabadítása után az ENSZ Irakra kényszerítette tűzszüneti határozatát, amely a nukleáris fegyverkísérleti kutatások felszámolását írta elő. A tűzszüneti határozatot azonban az iraki vezetés folyamatosan megsértette, 1998-ban például kiutasította az ENSZ fegyverzetellenőreit. Ezt követően, erre és egyéb hamis bizonyítékokra (pl. uránvásárlás, titkos fegyverlaboratóriumok létesítése országszerte stb.) hivatkozva Szaddám Huszeint – amerikai és ENSZ-nyomásra – arra kényszerítették, hogy a fegyverzetellenőrök visszatérhessenek az országba. Ez az állapot, mivel Irán alapvetően az amerikai gazdasági és katonai érdekeket és értékeket sértette, rövid ideig tartott. Az USA az előírások újabb megszegésével vádolta Irakot, s jogot formált a megtámadására. Ez – azzal az ürüggyel, hogy Irak nem hajlandó felhagyni nukleáris és vegyifegyver-fejlesztési programjával – 2003. március 20-án be is következett. A cél Szaddám Huszein iraki diktatúrája helyett a demokratikus rend bevezetése volt. A sikeres hadműveletet követően a koalíciós csapatok nem távoztak el, hanem

megszállták az országot. Felállítottak egy ideiglenes koalíciós hatóságot, melynek feladatát 2004 júniusában ideiglenes, majd a 2005 októberében megalakult rendes kormány vette át. A helyzet azonban nemcsak hogy nem stabilizálódott, hanem 2006 őszére polgárháborús helyzet alakult ki az országban. A felkelők gerillaháborúja nemcsak az amerikaiak s az általuk támogatott új iraki hadsereg ellen folyt, hanem mind általánosabbá váltak a síita és szunnita milíciák közti etnikai alapú összecsapások is. A helyzetet tovább bonyolította, hogy 2006. október 13-án az amerikaiakkal szemben álló erők létrehozták az Iraki Iszlám Államot, s megkezdődött a síiták, a keresztények, a polgári lakosság és iraki kormányzati intézmények ellen intézett öngyilkos merényletek napjainkban is tartó sorozata. A helyzet 2014 júniusát követően, mikor a dzsihádisták a fennhatóságukat észak- és nyugat-iraki területekre is kiterjesztették, még súlyosabbá és még megoldhatatlanabbá vált. Összességében úgy vélem, megfogalmazhatom, hogy az Amerika vezette koalíció 2003. márciusi fellépése az eredeti célt nemcsak hogy nem érte el, hanem a térséget, egyelőre beláthatatlan időre, destabilizálta.

Miután röviden felvázoltam a napjainkra kialakult helyzet hátterét annak érdekében, hogy a fentiekben megfogalmazott kérdésekre válaszoljak, szükségesnek mutatkozik az európai térséget napjainkban érintő migrációs folyamatok meghatározó jellegzetességeit Ravenstein elméletének legfontosabb megállapításaival összevetni. Egyértelműen megállapítható, hogy Ravenstein megállapításával összhangban szinte valamennyien azzal a szándékkal érkeztek, hogy ne falusi térségben, hanem az EU legfejlettebb országainak nagyvárosaiban telepedjenek le. Azt a ravensteini megállapítást, hogy a városi lakosok migrációs szándéka általában kisebb, mint a falusi, mezőgazdasági térségben élőké, adatok hiányában se megerősíteni, se cáfolni nem tudom. Az viszont tény, hogy az ide érkezők a világ kevésbé fejlett országainak állampolgárai közül rekrutálódtak, s így feltételezhető, hogy közöttük a rurális térségekből érkezők aránya volt a jelentősebb. A bevándorlók családi állapot és életkor szerinti összetétele azonban egyértelműen megerősíti Ravensteinnek azt a megállapítását, hogy a nemzetközi áramlásban a családostok kevésbé vesznek részt, mint a fiatalok, akik a migránsok döntő többségét teszik ki. S végezetül ahhoz a ravensteini megállapításhoz sem férhet kétség, hogy a városi lakosság számának növekedéséhez a nagyvárosokba letelepedő migránsok a természetes szaporodás mértékénél nagyobb arányban járulnak hozzá. A továbbiakban, annak ellenére, hogy a fenti összefüggések komolyabb eltérésekre nem utalnak, sorra veszem a legfontosabb tényeket, amelyek azt az érzést erősítik, hogy napjainkban az európai térségben a migrációnak egy korábbiakban nem ismert, új megnyilvánulási formájával állunk szemben.

1. 2010 és 2015 között az Európai Unióban benyújtott menedékkérelmek száma a korábban nem látott gyors növekedés következtében 4,6-szorosára nőtt (1. ábra). Utólag megállapítható, hogy a változás jelei már 2010-ben megnyilvánultak, ami-

kor, még nem látványosan, de a menedékkérők száma jelentősebb mértékben nőtt. (2010-ben 260 836-an, 2013-ban 190 435-en, 2014-ben pedig 625 710-en nyújtottak be menedékkérelmet.) Az igazi, rapid elmozdulás 2014 közepén kezdődött, mikor a veszélyeztetett területeken és a menekülttáborokban élők – az országhatárokat figyelmen kívül hagyva – tömegesen indultak útra. Ennek következtében az Európában ezt megelőzően tartózkodó mintegy 600 ezer főt számláló menekültek létszáma egy szűk év alatt a duplájára nőtt, s így számuk 2015 novemberében elérte az 1,2 milliót. Ez a szám napjainkban már másfél millió körüli. A tétlenséget, a tanácstalanságot, a döntésképtelenséget vagy a harmadik országbeli személyek bevándorlásával foglalkozó rendszer hiányosságát jól tükrözi, hogy hónapról hónapra mind több menekült érkezett a bevándorlási szabályok figyelembevétele nélkül az EU területére. Ehhez talán még annyit tennék hozzá, hogy 2015-ben az előző év azonos időszakhoz képest az illegális határátlépők számának nagymértékű növekedése ellenére a kiutasítások száma alig nőtt, miközben az illegális határátlépők közül 2014 harmadik negyedében 146 ezren, 2015-ben pedig 283 353-an nem adtak be menedékkérelmet.⁵ A változás 2014 és 2015 első félévének adatai alapján Magyarország esetében is tetten érhető (2. ábra).

2. A változás az eddig „megszokottakhoz” viszonyítva nemcsak a bevándorlók létszámának drámai, gyors, radikális növekedésében, hanem abban a rendezetlenségében is megnyilvánult, ahogyan a kelet, délkelet felől érkezők az Európai Unió, s ezen belül Magyarország területére léptek. Ezt megelőzően, a korábbi években ugyanis a harmadik országbeli állampolgárok többsége az Európai Unió által kialakított szabályrendszer szerint érkezett.
3. Az elmúlt évek során semmi jel nem utalt arra, hogy a menekülést kiváltó okok a jelenlegi válságövezetben, Afganisztán, Pakisztán, Irak, Szíria, Nyugat-Ázsia és Afrika területén megszakadnának. Sokkal inkább azzal kell számolni, hogy a továbbiakban is nemcsak fennmaradnak, hanem újabbakkal egészülnek ki. Mindezek azt valószínűsítik, hogy a lakóhelyüket vagy a menekülttáborokat elhagyni kényszerült emberek száma a következő évtizedekben tovább fog növekedni (az IMF becslése szerint 2016-tól az EU évi 1,3 millió érkezőre számíthat).
4. Nem függetleníthetjük magunkat attól a realitástól sem, hogy a menekülők európaiától eltérő történelmi háttérrel, nyelvvvel, vallással, kultúrával, szokásrendszerrel és fenotípussal rendelkeznek.
5. Külön, jelenleg megoldhatatlannak látszó probléma, hogy (s ebben a kérdésben a jól hangzó szlogenek mellett valójában eddig nem sok minden történt) az évtize-

⁵ https://www.index.hu/velemeney/2016/02/27/nem_kvotaproblemaja_van_europanak/ (Letöltés ideje: 2014. 11. 15).

dekkal ezelőtt ide érkezők és utódaik, valamint az újonnan érkezettek, a most befogadottak hogyan tudnak, akarnak alkalmazkodni, integrálódni, beilleszkedni az új, sajátjuktól radikálisan eltérő társadalmi, kulturális környezetbe, vagy pedig beékelődve külön, idegen testként lesznek jelen új hazájukban.

6. S végezetül nem feledkezhetünk meg arról, hogy a menekültek kor szerinti összetétele jelentősen eltér az öregedő népességű európaiaktól. A beérkezők 50%-a 0–17 éves, 47%-a 18–59 éves, és csupán 3%-a tartozik a 60 esztendősnél idősebbek közé. Tárgyszerűen megállapítható: *az amerikai kontinens lényegében távol tartja magát az európai, az Európához közel eső terror és háború sújtotta övezetek menekültjeinek befogadásától* (2015 közepéig 753 ezer menekül fogadtak be), a beáramló menekülttömeg pedig az EU 15 országában, mindenekelőtt Németországban szeretne új otthonra lelteni, ezért zökkenőmentes befogadásuk, integrálásuk számos problémát vet fel. Számunkra figyelmeztetőnek kell lennie annak a ténynek, hogy a 2015 őszén rajtunk áthömpölygő tömegből nemcsak hogy nem akartak Magyarországon maradni, hanem azoknak a menekülteknek a döntő többsége is, akik a hivatalos eljárás eredményeképpen menedékstátuszt kapnak, a lehető leggyorsabban el akarják hagyni és el is hagyják Magyarországot. A 3. ábra a 2014 és 2015 első felében menedékkérelmet benyújtók állampolgárság szerinti megoszlását mutatja. Láthatjuk, hogy a Koszovóból érkezettek kivételével valamennyien az ázsiai részből érkeztek.

A kialakult helyzetet az Európai Unió állampolgárainak migrációs törekvése tovább bonyolítja. A fejlett európai országoknak ugyanis nemcsak azokat kell befogadniuk, akik a menekülteként (vagy bevándorlóként) a veszélyeztetett térségekből indulnak útnak, hanem – velük párhuzamosan – az Unió „új” tagállamaiból is mindazokat, akik szintén az EU 15 országában szeretnének boldogulni. Ez pedig, ha kimondatlanul is, de azt jelenti, hogy migrációs verseny folyik az EU 15 országába törekvők között. (Megítélésem szerint a hazai politikai elit menekültekkel kapcsolatos állásfoglalása mögött nem a vélt vagy valós konkurencia kiszorítása, hanem belpolitikai törekvések játszanak meghatározó szerepet.)

Hibáztatható-e az EU politikai vezetése azért, mert térségünket felkészületlenül érte a harmadik országbeli állampolgárok tömeges beáramlása, a menekültáradat? A kérdésre egyértelmű választ nem lehet adni. Annyiban talán igen, hogy az elmúlt években az Unió az egységes Európa megteremtésének víziójától, a politikai unió közös érdekeket figyelembe vevő egységesítésétől inkább távolodni, mint közeledni látszott. Ennek szimptomáit a tagországok belső és egymás közötti ellentétei, az ún. európai érték és identitás devalválódása, illetve a fokozatosan mindinkább vízfejjé formálódó brüsszeli központ problémái jelzik. Ezeket a meglévő, megoldatlan belső feszültségeket a me-

nekültáradat és az ahhoz kapcsolódó válság tette még egyértelműbbé. Kérdéses, hogy az Unió által elfogadott jogszabályokat (pl. a menekültkérdésben) tagországoként meddig lehet sajátos értelmezésben alkalmazni anélkül, hogy az ne az Unió további dezintegrációjához vezessen. A kialakult és a mind a mai napig meg nem oldott migrációs válság egyértelműen azt erősíti, hogy az EU vezetése sem társadalmi, sem politikai szinten nem volt felkészülve a harmadik országból az EU-ba érkező tömegek „fogadására”, és ma sem „tudja”, hogy pillanatnyilag (nem is beszélve közép és hosszú távon) valójában mit is szeretne tenni. Az is világossá vált, hogy a kialakult válsághelyzetben azok az jogszabályok, amelyek a harmadik országbeli migránsokra vonatkoznak, nemcsak hogy nem segítik a kibontakozást, hanem számos vonatkozásban újabb bizonytalanságot, feszültséget okozva gátolták a nem várt helyzetre történő gyors, racionális fellépést. (A tehetetlenséget egyértelműen tükrözi, hogy a hatóságok nemcsak hogy nem tudtak adekvát választ adni a bekövetkezett eseményekre, hanem megfelelő koncepció, „eszközök” hiányában, a tagországok közötti migráció által generált feszültségek tudomásulvétele mellett eltűrték, elszenvetdék a határaikon bekövetkezett eseményeket. A kérdés csupán az, hogy egy ilyen helyzetre lehetett volna-e megfelelő választ adni. Az elmúlt hónapok eseményei azt sugallják, hogy az EU vezetői a menekülést kiváltó okok megszüntetését, a védtelen tömegek kényszerű vagy spontán elindulásának megakadályozását, az útnak indulók feltartóztatását, megállítását, visszafordítását biztosító intézkedések meghozatalára eddig képtelenek voltak. Kérdéses azonban, hogy egyáltalán milyen eszközök, lehetőségek állnak, állhatnak rendelkezésre a külső határok megerősítésére, közös védelemre, nem az egyes emberek beutazásával, hanem a menekülő békés tömegek beáramlásával, betörésével(?) szemben.

Jelenleg megválaszolhatatlan kérdés, hogy amennyiben a szír békefolyamat nem reked meg, illetve ha Afganisztánban, Pakisztánban, Iránban normalizálódik a helyzet, amennyiben a térség országaiban ismét békés viszonyok lesznek, akkor legalább az onnan elmenekülők vissza fognak-e térni hazájukba, vagy pedig nem. Erre egyszerűnek tűnik a válasz, jelenlegi ismereteink alapján ugyanis *azzal a lehetőséggel, hogy a menekülők visszatérnek hazájukba, reálsan nem lehet számolni*. A világ különböző részein megoldatlan belső és külső problémák miatt a konfliktusok és az ebből fakadó polgárháborúk eszkalálódásával a továbbiakban is számolni kell, és ezzel együtt természetesnek tartani a menekülésre kényszerültek igényét, vágyát, hogy relatív jólétben, félelem nélkül, békés körülmények között éljenek. Sem az újonnan útnak indulóktól, sem azoktól, akik már akár egy évtizedet is menekülttáborokban éltek, nem várható el, hogy visszatérjenek hazájukba, és mi sem természetesebb számukra, hogy ha már elindultak, akkor nem ideiglenesen akarnak egy újabb helyen (befogadóállomáson) élni, hanem végleges megoldást keresnek családjuk és önmaguk számára. Kérdéses azonban, hogy a befogadó közeg felkészült-e a tömegesen érkező menekültek (ideiglenes) befogadásra? Az ér-

dekek ellentétesek, jelenleg ugyanis az ideiglenes befogadás és a végleges letelepedés igénye – jogszabályokkal is körülbástyázva – szöges ellentétben áll egymással.

Az európai menekültválsággal kapcsolatban, amelyet napjainkban a szír, az iraki, az afgán, pakisztáni stb. területekről érkező menekültáradat határoz meg, nem feledkezhetünk meg arról a most már általánosnak mondható terrorról, polgárháborúkról és azok következményeiről sem, amelyeknek Afrika szubszaharai országainak a lakossága ki van téve. A terrorcselekmények és a mind több áldozatot kívánó polgárháborúk következtében ugyanis ebben a térségben 2015 végén a menekültek száma már mintegy százezer fővel meghaladta a 4 milliót. Még akkor is, ha döntő többségük jelenleg még(!) a térségben marad, közülük is mind többnek szeretnének az Európai Unió területére lépni. A fentiek mellett, a fent okok által is motiválva jelen van, s egyre jelentősebbé válik azoknak a menekülésre kényszerülő tömegeknek a tábora, amelyeket a kilátástalanság, az éhség, a vallási és etnikai villongások, a leküzdhetetlennek tűnő járványok és a klímaváltozás okozta ivóvízhiány kényszerít lakóhelyének elhagyására. Bár közülük még kevesen jelentek meg térségünkben, a közeljövőben ők jelentik majd azt a kritikus tömeget, amely a modern kori népvándorlás összes következményével együtt az európai térség problémájává válik. Jelenleg, mint az ismeretes, a menekültek többsége kelet felől, Görögországon keresztül érkezik, s alig egytizedük az afrikai kontinensről. Úgy vélem azonban, csupán idő kérdése, hogy ez az arány kiegyenlítődjék, s az Afrikából érkezettek súlya – a továbbra is növekvő számú kelet felől érkezettek számának további emelkedése mellett – a menekültek összetételében meghatározóvá váljon.

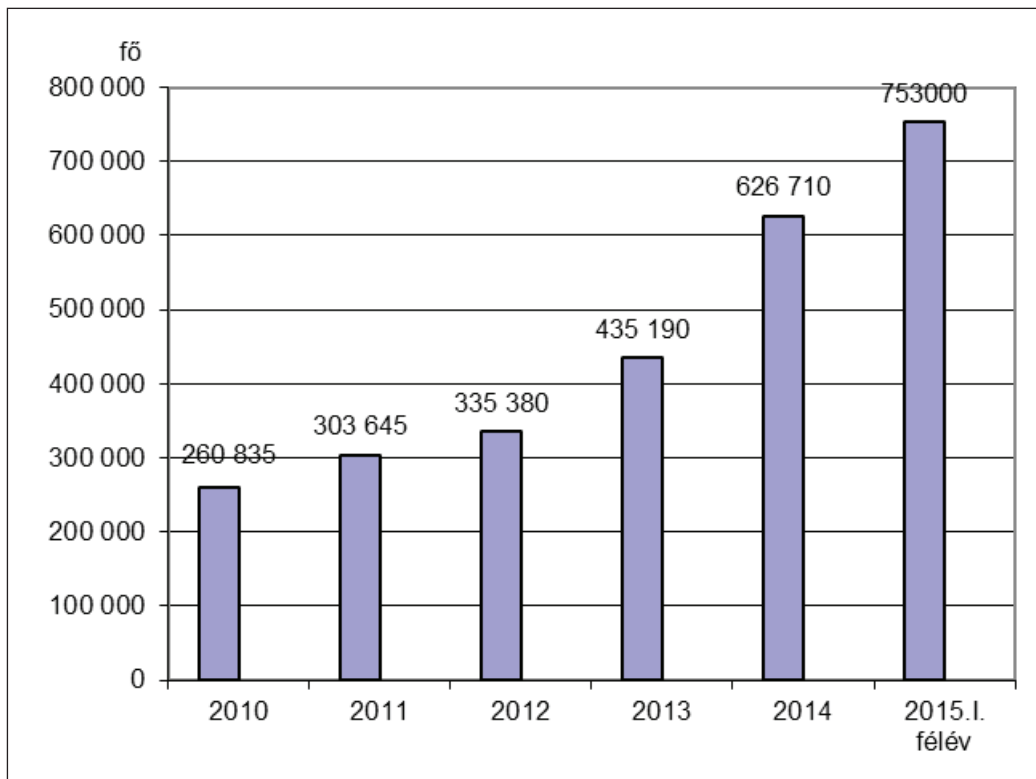
A menekültválság emberileg elfogadható, hosszú távú adekvát megoldása az Európai Uniót feszítő belső problémák, a tagállamok közötti feszültségek megoldása nélkül elképzelhetetlen. Addig is, amíg ezek nem oldódnak meg, felül kell vizsgálni és – figyelembe véve a radikálisan új migrációs folyamatokat – át kell alakítani azokat a jogi, politikai, intézményi konstrukciókat, amelyek ezen a területen a jelenlegi lehetőségeket meghatározzák. Végig kell gondolni a külső (esetleg kontrollként a belső) határellenőrzések gyakorlatát s az ezeket meghatározó elvek (Schengen–Dublin) alapján kidolgozott, elfogadott jogszabályokat. Egyet kell, hogy értsek azokkal a felvetésekkel is, amelyek a menekültek jogállásáról szóló 1951. évi Genfi Egyezmény felülvizsgálásától sem riadnak vissza.

Nem lehet kétséges, hogy a menekültválság leküzdése terén *a menekültügyi politika és gyakorlat újragondolása nélkül jelentősebb eredményt elérni nem lehet.* Értékeink sérelme nélkül európai és nemzeti identitásunkat, hagyományainkat, kultúránkat csak akkor tudjuk megvédeni, megőrizni, s ezáltal a befogadottak, az újonnan érkezők integrálását elősegíteni, ha a menekültekkel kapcsolatos komplex kérdésben – az uniós tagságtól függetlenül – az európai országok egyeztetett, közösen kidolgozott, elfogadott migrációs stratégiája elkészül, és az annak alárendelt gyakorlat válik általánossá. Mindezek-

kel összhangban *létre kell hozni az egységes európai menekültügyi intézményrendszert*, amelyben a jelenlegi nemzeti menekültügyi törvényeket a közösen elfogadott és egységesen értelmezett szabályok határoznák meg.

Talán nem tűnik fölöslegesnek, ha végezetül megjegyeznem, hogy Magyarországnak a népességfogyás mérséklése és a Kárpát-medencei magyarság megmaradása érdekében jót tenne, ha évente 40–50 000 bevándorlót befogadna. A megváltozott viszonyok következtében azonban, még ha meg is lenne az ehhez szükséges politikai akarat, szembe kell nézni azzal a valósággal, hogy az Unión belül Magyarország nem tekinthető a menekültek, a bevándorlók egyik célországának, s emellett azt is, hogy a menekültválság nem teszi lehetővé az uniós tagállamok, így Magyarország számára se, hogy a migránsok között válogassanak.

1. ábra. Az Európai Unió tagállamaiban menedékkérők száma, 2010–2015

2. ábra. A menedékkérelmet benyújtók száma 2014 és 2015 első félévében

Magyar adat BÁH*	2014. első félév	2015. első félév	Változás	Változás %-ban
regisztrált menedékkérők száma összesen	5435	66 788	61 353	1129%
európai	638	24 356	23 718	3718%
Európán kívüli	4797	42 432	37 635	785%
európaiak száma az összes menedékkérő %-ában	11,7%	36,5%		32%
Európán kívüliek száma az összes menedékkérő %-ában	88,3%	63,5%		32%

* Bevándorlási és Állampolgársági Hivatal

3. ábra. A 2014 és 2015 első félévében menedékkérelmet benyújtók állampolgárság szerinti megoszlása

Állampolgárság	2014. I. félév	Összes kérelem %-ban	2015. I. félév	Összes kérelem %-ban	Változás	Változás %-ban
afgán	2143	39,4%	17 906	26,8%	15 763	735,6%
szíriai	1166	21,5%	10 975	16,4%	9809	841,3%
koszovói	530	9,8%	23 920	35,8%	23 390	4413,2%
pakisztáni	109	2,0%	3239	4,8%	3130	2871,6%
iraki	58	1,1%	3270	4,9%	3212	5537,9%
egyéb	1429	26,3%	7478	11,2%	6049	423,3%
Összesen	5435	100,0%	66 788	100,0%	61 353	1128,9%

Üzenet

„A mi határainkon azok a menekültek állnak, akik félelmükben hagyták el hazájukat, és az a cél, hogy eloszlassuk a félelmüket és a bizonytalanságukat.”

Győri-Dani Lajos